

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

◆ přednáška, česky, vznik: 5. 6. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 5. 6. 1997

Úvodní kapitoly z filosofie [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Tedy my si musíme stále připomínat, že v našem povědomí je málo dějinné orientace. Že zapomínáme na to, že jsme zasazeni i se svým myšlením do určité doby. A teď důležité je, že v té době nejsme produkty té doby jen, i když zčásti ano. My nejsme takoví, jaká je doba, když my jsme v jakési době, která na nás valí jisté skutečnosti, jisté proudy, jisté vlny, tlačí nás k něčemu, ale my musíme na to nějak reagovat. A nikdy to není tak, že jsme jen produkty doby. Ale zároveň musíme vědět, že opravdu jsme nějak syny a dcerami té doby.

A tohleto vědět je strašně důležité, protože pokud nevíme, čím na nás tlačí současnost, tak vlastně nevíme, čemu se máme bránit nebo naopak oddávat. My musíme rozlišovat to, že na nás současnost na něco tlačí, někam nějakým směrem tlačí, to nemusí být vždycky špatně, ale taky nemusí to být správně. My to musíme rozlišit. A strašně důležité je, jak my na to reagujeme. A teď navíc, protože ta doba není ničím o sobě, ta doba záleží také na tom, jak naši otcové a prarodkové, pradědové a já nevím dál, jak reagovali na dějiny. Tak takové jsou ty dějiny a taková je ta naše doba. Ta doba není nic objektivního. To je způsob, jak většina lidí reaguje nejen na věci, které jsou mimo dějinné, ale zejména na ty dějiny.

My žijeme v jakémsi prostředí, jako představte si, že by byla nějaká rybička nebo žába, která by nemohla žít ani ve vzduchu, ani ve vodě, a vytvářela by si, měla by zvláštní aparát, nějaké mydlinky by si vyváděla, takové bubliny a ona by žila v těch bublinách. A ty bubliny by musela pořád dělat, poněvadž ony praskají. Ale mohla by žít jenom v nich. A takhle nějak my žijeme v dějinách. My musíme ty dějiny pořád oživovat, poněvadž kdyby nebylo nás, tak dějiny přestanou fungovat. Ale na druhé straně ty bublinky, ty dějiny, jsou to prostředí, v kterém jediné můžeme jako Evropané žít a myslet. Je to takhle na obě strany.

A teď, co je rozhodujícího, proč mluvíme o dějinách, je, že to jsou děje, že se tam něco děje. To znamená, že tam je vždycky nějak přítomen ten konflikt, to napětí, to rozpětí mezi tím, co bylo a co bude. My jsme vždycky sice v té chvíli, ale ty bublinky, v kterých jsme schopni žít, to jsou ty bublinky, co udělaly ty záby před námi. Ale my nemůžeme jen v nich žít, my musíme dělat další bubliny, v kterých už my toho tolik nenažijeme, ale umožníme, aby žily další generace žab. Ty bublinky jsou něco, co není bezprostředně naším výtvozem. To pro nás udělali v minulosti, ale zároveň my musíme zase do budoucnosti dělat další bublinky, aby mohli žít teda další.

Takhle nějak vypadají dějiny. A kdo neumí dělat bublinky, tak ten žije v těch bublinách jako parazit. Ten jenom využívá toho, že ty bublinky tady někdo dělá, ale sám v tom žije jako parazit. A parazit jako parazit žije právě ten, kdo si vůbec neuvědomuje, že parazitismus není jenom, že nedělá bublinky, ale do jisté míry parazitismus je, i když dělá bublinky a jenom dělá to, protože to je obecným zvykem ty bublinky dělat a zároveň neví proč a jaké bublinky a jak má ty bublinky zachovávat a jestli mají být větší nebo menší a jestli má používat nějakého jiného mydlíčka, aby to dýl vydrželo. Tohleto člověk, jehož důstojnost spočívá, jak říkal *Pascal*, v jeho myšlení, člověk nemůže dělat věci a nevědět, proč to dělá a že to dělá. Takže my si musíme uvědomit, co to je to naše dějinné vytváření těch dějin kolem nás, těch bublinek dějinných.

Toto rozpětí patří k dějinnému životu a to do jisté míry ukazuje jakýsi základní předěl mezi přírodou a člověkem, přírodou a dějinami, že v té přírodě také samozřejmě je to rozpětí, tam se také něco děje. Tam se ustavují nové druhy, vyvíjejí se a hynou a zase na ně navazují jiné. Některé vyhynou úplně, některé zase přecházejí přes nějaké varianty k novým druhům, vytvářejí se nové druhy a tak dále. To všechno je také jistá spjatost s minulostí a rozvrh do budoucnosti. Jenomže tam není nikdo, kdo by o tom věděl, kdo by to dělal vědomě. Člověk se dostává do situace, kdy tohleto všechno musí dělat pomocí vědomí, a tím pádem on je schopen nejen mít k dispozici jakýsi soubor genetických informací. A každý tvor a tím pádem taky člověk má jen genetické informace, které dostal, ten kód genetický, tu *RNA*, *DNA* a tak dál ve svých buňkách, kterou dostal od svých rodičů. Půlku má od matky, půlku od otce. A tím je to dáno. V přírodě to jinak není možno.

Jenomže kultura znamená, že my na téhle danosti své genetické základny nejsme tak docela závislí. Že my daleko více než na tom, co nám ty geny dovolují nebo k čemu nás nutí, daleko více jsme závislí na tom, co si vtiskneme do své paměti, do svého povědomí, do způsobu života z té společnosti, do které jsme se narodili. To je především do rodiny, pak do užší společnosti a pak vůbec do určité civilizace, kultury a tak dál. Tohleto je teď čím dál, čím je to výš v tom vývoji i v tom vývoji, rozvoji těch kultur, civilizací, čím je to výš, tím víc to záleží, co jsme, záleží na tom, co přijmeme teprve po narození, nikoliv před narozením. Jakmile vám začne někdo vykládat, že jsme determinováni svými geny, tak musíte vědět, že to je *reducionismus*, je to základní chyba. Samozřejmě jsme determinováni, jenomže kdo je determinován opravdu tak, že proti tomu nemůže se rozhodnout, nemůže proti tomu nic dělat, tak je to člověk, který má nějaké genetické vady. To je člověk, který je nesvobodný, který je nějakým způsobem pod tlakem nějakých vad. Ideální genetická informace, ten komplex genetický, je taková, že je přesně vyvážená, že člověk není tím determinován. Člověk má jakousi genetickou základnu, která ho uschopňuje k tomu, aby se naučil mluvit. Prosím?

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: No jsme, a budeme navždy, ale čím dál méně relativně. Protože jsme čím dál závislejší na té kultuře. O to jde. Ta příroda není schopna se rychle přizpůsobovat. Tam prostě furt jsme ten *homo*...

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: No jo, ale co na tom záleží? Vyplývá vaše filosofie nebo vaše teologie, vyplývá váš estetický cit z toho, čím se živíte? Jak říkal Feuerbach: „*Der Mensch ist, was er isst*“.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Ale jaký základ? To je předpoklad. To je stejný, jako že prostě musíte postavit barák, ale jak si tam zařídíte byt, to nevyplývá z toho baráku. Vy musíte mít barák, v jeskyni byste nemohl mít klavír, ale v baráku můžete, ale vy ho nemusíte mít. Ten klavír můžete, nemusíte. Dneska si můžete koupit, i když hrajete, tak si můžete koupit jenom takovej ten krámeček, tady takhle dlouhý a na nějakých nožičkách a dělá vám to zvuky daleko rozmanitější než kdysi klavír. To je ta kultura. To prostě nevyplývá z baráku. Vy si tam můžete dát obrázky, jaký chcete, blbý kýče nebo dobrý, a to nevyplývá z baráku. A stejně tak nevyplývá z přírody, jak vy budete kulturně žít.

Vy musíte vzít na vědomí, že máte dvě nohy. To asi kultura vám nespraví. Že lepší čtyři než dvě nohy.

Dobrý, dvě nohy dobrý, čtyři nohy lepší. To si sice můžete přijmout...

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: To zajistěte ne. To zajistěte ne. Ale to stejně tak platí, že kdyby nebyly atomy, tak nemůžou být stromy a zvířata. A přesto z atomů nevyplývá život. A stejně tak z ryb nevyplývá člověk. Ryby tady byly strašně dávno. Podívejte se, žraloci jsou ještě pozůstatky těch prvních bezkostnatých ryb, ty mají jenom chrupavčitý.

Jiný hlas: Paryby.

Hejdánek: No, ještě paryby, předryby nebo kterýho čerta, prostě jenom chrupavčitý, ty nemají žádný kosti. A jsou tady s námi, a z toho nevyplývá člověk.

Prostě to je to, my musíme vědět, že ta příroda sice je nezbytná a my ji musíme respektovat, ale my ji respektujeme asi tak jako – já to vždycky přirovnávám k tomu, ale to už jste určitě slyšeli – prostě je potřeba určitý pořádek. Z úplného chaosu se nedá nic pořádně dělat. Vy musíte nejdřív ustavit nějaký řád a teprve na základě toho řádu na něm můžete vymýšlet nějaký věci. Přímo z chaosu žádný věci pořádný nemůžete dostat. A pak se může stát, že to, co vymyslíte na základě určitého řádu, najednou vám ukáže, že ten řád má nějaké vady, tak ho můžete změnit. Někdy to jde, někdy nejde. Konkrétně teda u člověka je mnoho přírodního, co bylo změněno, aniž to člověk plánoval.

Právě jeden muž, kterej přibližně stejně starý a spolu se dobře znali, s těmi... biolog Adolf Portmann ukázal, a to jsem možná taky vykládal někdy, ale asi ne vám, ukázal jednu zajímavou věc. On si jako biolog, jako zoolog všiml, že mezi vyššími savci a také mezi vyššími ptáky, že je takovej zvláštní rozdíl mezi těma, který když se jim naroděj mladý, tak ty mladý jsou naprosto bezmocný a musejí se o ně starý

starat. A potom jsou druhý, který se narodí a během několika hodin, někdy i během jedné hodiny, jsou schopni třeba doprovázet stádo, běžet. Zatímco třeba pes, tomu to trvá tři, čtyři neděle, než začne trochu hrabat z toho pelechu, tak taková žirafa spadne z dvou metrů při narození a za chvíli stojí a je schopna doprovázet.

A on to nazval, že jsou *Nesthocker*, to jsou ty, co když se narodí, tak zůstanou dřepět v hnízdě, a potom *Nestflüchter*, to jsou ty, který ihned z toho hnízda utíkají. Mezi ptáky je to podobně, že třeba orel má mládě, který je naprosto neschopný pohybu, když vypadne z hnízda, tak je po něm. Naproti tomu kachnička malá se narodí a po prvním dni jde na procházku s maminkou slepicí a najednou přivede slepici do blázince tím, že vlezde do první louže, kterou uvidí. Hned první den, kdy vyleze ven s tou matkou, tak už... nebo narodí se malý kuře, okamžitě je schopný klovat, ještě než pozná zrno, tak už začne klovat. Dělal se pokusy, že se čerstvě vylíhlý kuře dalo na papír, kde potečujete inkoustem papír, ono klove do těch teček. Pendrek ví, jestli je to k žrádlu, nebo ne, prostě to dělá, ihned.

A teď si tento biolog byl velmi pozorný a teď si všiml jednoho překvapení. Totiž, že když se narodí malá opice, tak je schopna okamžitě po narození se chytit chlupů své matky tak, že nespadne, když ta máma čerstvě po porodu začne skákat po těch větvích. Z toho u člověka zůstalo jenom to, když dáte takhle prst čerstvě narozenému dítěti, tak ono vás chňapne, ale v žádném případě by se neudrželo, kdybyste ho vyzvedli. To ne, ale chňapnout umí. To zůstalo tomu dítěti.

To dítě je prostě neschopný tohle udělat. Jaká je možnost... Ta příbuznost mezi opicema a vyššíma opicema, primátama a člověkem je tak blízká, jak to, že ty opice patří mezi *Nestflüchter* a ten člověk je *Nesthocker*? Naprosto neschopnej, podobně jako kočka nebo pes několik týdnů, měsíců není schopnej samostatného života. To mu napadlo. A co udělal tento vědec? No šel na to vědecky. To jest, on teď začal zkoumat, jak se vyvíjí už embryo v pozdních stádiích opice a člověka a jak se vyvíjí potom po narození to mládě opice a člověka. A udělal si křivky a najednou zjistil, že ty křivky jsou naprosto podobný s jediným velkým překvapením. Že člověk se rodí uprostřed, dokonce před prostředkem embryonálního období. To jest, že vlastně ty křivky by napovídaly, že by se měl narodit správně asi o dvanáct měsíců později, to jest po jednadvaceti měsících, a nikoli po devíti.

Všecko takováhle analogie tam najednou... A je to jak... Když jsem si tohle u toho Portmanna přečetl v šedesátých letech, tak jsem byl konsternován. A to proč? Já jsem za války sháněl různé knížky, který se vydávaly za první republiky, koncem první republiky v Melantrichu jako vysokoškolské učebnice. A tam mimo jiné byla jedna vysokoškolská učebnice *Od prvoků k člověku*, Florian. A pak tam byla ještě nějaká... nevím, a zejména mně šlo o toho Floriana, kterej uhynul potom v koncentráku teda uhynul, prostě byl zlikvidován. A tam jsem našel takovou, já doufám, že nekecám, že to byl Florian. Možná, že kecám. Že to byl Frankenberg. A nikoli *Od prvoků k člověku*, to byla jiná knížka. Frankenberg tam měl něco o vývoji člověka, nebo tak nějak se to jmenovalo v tom Melantrichu. *Od prvoků k člověku*, to byla populární knížka, vycházela jinde. No a tenhle Frankenberg tam měl takovou zvláštní úvahu na konci té knížky. Že všechny fosilní nálezy i recentní všelijaké údaje, pokud můžeme za posledních několik tisíc let relativně recentně zjišťovat, že lidská hlava stále narůstá, že je stále větší. Tedy, pokud jste četli Teilharda de Chardina, tak ten mluví o *cerebralizaci*, to jest o jakémsi samostatném vývoji mozku u člověka. Že najednou ten vývoj u člověka přestal dál pokračovat s výjimkou hlavy, s výjimkou mozkovnice a zejména mozku, kde ten vývoj jde dál, prudce dál, zatímco všechno ostatní zůstává beze změny.

Takže a ta hlava že narůstá. A teď je problém jeden, že ta hlava narůstá už v embryonálním období a že průchodnost pánve rodičky je omezená. A že tedy dříve nebo později, jak se zdá, lidstvo vymře, protože buď děti se budou rodit poškozeny právě při tom narození, a nebo že to nepřežije matka, eventuálně ani jeden z nich. Že prostě ten vývoj jde slepě tak kupředu, že ta hlava už neprojde. A nebo v stále menším a menším procentu případů.

To tam bylo, nic víc. A teď já jsem po letech, po nějakých patnácti letech najednou přečetl Portmanna a já jsem si řekl, vždyť ta příroda už to vyřešila, jenom my jsme si toho nevšimli. Odpusťte, že mluvím takhle, já si nemyslím, že je vhodné v takových otázkách do toho zapřahovat Pána Boha. Tak ta příroda

prostě už na tom strašně dlouho pracuje tím způsobem, že posouvá dobu narození stále dál dovnitř toho embryonálního vývoje. Takže samozřejmě, kdyby to bylo tak jako u opic, že by se člověk rodil až teprve v jednadvacátém měsíci svého embryonálního vývoje, na konci jednadvacátého měsíce, tak by ta hlava už neprošla. Kdežto najednou se ukázalo, že ať už nějakou mutací, to už je jedno, jak to vyložíme, ale prostě bylo zajištěno, že to období, kdy se člověk rodí, bylo posunuto dovnitř toho embryonálního vývoje. To jest, uvědomte si, z jednadvaceti měsíců se zkrátilo na devět.

Jiný hlas: Kdo?

Hejdánek: Víte, je to možné a já nevím. Otázka je, on byl celý větší, pravděpodobně i ta pánev byla větší a detaily ode mě nechtějte. Já tady reprodukuji, co jsem přečetl u Portmanna, a to je potřeba prostě prodiskutovat s nějakým odborníkem. Já v žádném případě nejsem biolog ani zoolog a tak dále, takže to já vám k tomu těžko můžu říct. Nepochybně, jestli ta mozkovna byla větší, ona to je otázka, ono vlastně nejde o velikost mozku, ono jde o tu složitost šedé kůry, která je tam všelijak zamotávaná, ale nicméně ta velikost je velmi důležitá. Malý mozek prostě nestačí, musí být velký, ale ještě se zamotává, aby ta plocha šedé kůry byla co největší. Jak to je... samozřejmě když nemůžeme srovnávat, slon má ještě větší hlavu než nejenom kůň, oni mají větší hlavu, to je známá věc, ale i slon má větší hlavu, velryba má větší hlavu a je otázka, jestli to stačí, ta velikost. Nejde o tu kvantitu. Čili možná, že kdyby neandertálský člověk nevyhynul – a my nevíme proč, my dodnes nevíme proč – a možná, že třeba ta vzpomínka biblická, mě to kolikrát napadlo, nechci tady předvádět mýty, ta vzpomínka na Kaina a Abela může být jakási transformovaná vzpomínka na to, že byla nějaká velikánská válka mezi neandertálci a těmi kromaňonci a že kromaňonci prostě vyhubili neandertálce. Že tedy nešlo o pouhé vymření. Kdo ví, je to nejasné. Ať už tak či onak, prostě buď byli blbější, a nebo... silnější byli, to je evidentní, to celá kostra ukazuje, že byli mohutnější, silnější, větší a tak dál. Stále se myslelo, také proto se říká neandertálce, nadává se, že byli blbí. Možná ani to není pravda. Je to otázka, možná, že právě tam vedla nějaká linie, kde to nebylo docela vyváжено, možná, že právě z tohoto důvodu je to těžko posoudit.

Jiný hlas: [nesrozumitelné] jsou jenom migrace, výsledky migrace, dodatečně.

Hejdánek: Ano, je to diskuse. Tady je zajímavá knížka, která vyšla ještě za já nevím kdy, někdy v roce sedmdesát čtyři nebo sedmdesát pět v Akademii, od nějakého japonského, překlad japonského autora, já si teď nevzpomenu, jak se jmenuje, bohužel vy jste chtěl začít psát a já bohužel nevím ani jméno ani... Ale můžu vám ho říct, poněvadž jsem ji samozřejmě dostal, poněvadž tenkrát byl velký frmol, poněvadž se zakázalo ji prodávat, poněvadž to bylo proti všem marxistickým těm. Tam se ukazuje, jaký velký význam má, když v nějaké populaci dojde k vytvoření jakéhosi ohniska, kde dochází k takovému mocnému soustředění a křížení mnoha jedinců za předpokladu, že tam došlo k nějakým nahodilým mutacím. A že najednou se ukáže, že tam teď jsou jakési zdroje, jakési nové větve, které potom mají, dlouho se vyvíjejí a pomalu se vyvíjejí a tak dál, ale že je nějaké takovéto rozhodující období, kde k tomu dochází. Dokonce existuje, v tom kdyby vás to zajímalo, tak vám to můžu dodatečně říct, poněvadž určitě tu knihu najdu doma. Vyšla taky v Akademii, tady asi nebude, ale bude v různých knihovnách. A k tomu patří taky, že ještě existuje jakási sovětská práce ze začátku sedmdesátých let... Já ji mám přefocenou, už nevím, jestli ji najdu, snad to mám jenom na mikrofilmu, mám dojem. Neobyčejně mě to zaujalo, že se tam vykládalo, že v dějinách, v těch geologických epochách, dochází ve vývoji organismů na celé řadě větví, někdy snad skoro na všech větvích stromu života, najednou k prudkému rozvoji různých forem. A pak zas dlouho nic, a pak zas něco takového. Ti Sověti to vykládali a dokládali tím, že se to dá uvést do souvislosti s nějakým vyšším zářením, s nějakými katastrofami, které je možno doložit ještě na něčem jiném, třeba na stromech, na zkamenělých kmenech a podobně. Je možné doložit, že to byly jakési vesmírné katastrofy, které přivodily mimořádné zmnožení mutací. To je jedna z možností, ale důležité je, že se to dá takhle interpretovat. Ta období náhlého zmnožení a zkvalitnění nějak postihují celý život najednou, nikoliv jednotlivé větve samostatně.

Portmanna jsem uváděl čistě proto, že na tom se ukazuje, že i v samotné přírodě už jsou jakési prostředky. Těžko volíme slova. Je absurdní, že právě biologové užívají termínu mechanismy, což je

idiotské, když jde o život. Jsou jakési mechanismy, které, když se začne vytvářet něco perspektivního a najednou tam dojde k nějaké těsné, úzké cestě podle evangelia, tedy k nějakému přechodu, k tomu trychtýři, kde se to [nesrozumitelné], najednou tam dochází k vyřešení zcela novým způsobem. To je případ, který Teilhard de Chardin uvádí jako obrovský převrat, který znamenal vynález placenty. Ten postihl všechny kontinenty s výjimkou Austrálie a Nového Zélandu, protože to bylo moc daleko a tam se nemohly rozšířit *placentalia*. To znamená, tam ten vývoj šel svou cestou velmi analogickou jako na všech kontinentech, které spolu souvisely nebo byly blízko u sebe, takže migrace byla možná. Všechny dřívější formy byly vytlačeny zvířaty s placentou. V Austrálii se vyvíjely veverky dál, ale zůstaly vakoveverky, vyvíjely se myši dál, ale zůstaly vakomyši a tak dále. Všude ten trend byl analogický, až na to, že nedošlo k vynálezu placenty. Takže jsou tam vačnatci. Jedinou výjimkou je vačnatec, který je v Jižní Americe, ale tam je velké podezření, že se tam dostal *ex post*, eventuálně že tam přežil kvůli nějaké své zvláštní schopnosti. Vačice je jediný vačnatec, který přežil jinde než v Austrálii, na Novém Zélandu a na těch malých ostrůvcích kolem.

Proč jsem to uváděl? Je to přibližně ve stejné době. Uváděl jsem, že také před dějinami, jen v přírodním vývoji, můžeme najít jakési analogie vynálezů, které umožňují nejenom přežití, jak o tom stále mluví darwinismus. Darwinismus je v jistém smyslu velká redukce. Byl ve své době velkým pokrokem, ale je to příliš jednostranné řešení, než aby to vysvětlilo všechny aspekty vývoje. Je to jen jeden z faktorů, takzvaný boj o život, kombinovaný s nahodilostí, tedy s mutacemi, které jsou zcela nahodilé. Portmann poukázal na to, že je zcela nepochybné, že v samotné přírodě existuje jakýsi zvláštní *tropismus*, zvláštní tendence ke kráse. To je úplně jiný parametr, jiné kritérium než přežití. Motýli jsou nádherně vybarvení, nikoliv proto, že potřebovali přežít. Je evidentní, že pro přežití je daleko lepší být nenápadný, podobat se větvičkám nebo kůře stromu. Vykládat barevné motýly jako boj o přežití je nesmysl. Totéž je u květů. Jsou některé primitivní způsoby květů, jak známe třeba u *euforbií*. *Euforbie* je poměrně pozdní čeleď (nebo *familia*, jak se tomu říká), eventuálně *Euphorbiaceae*. *Euphorbia* samotná je rod. Mají naprosto nenápadný kvítek. Protože mít nenápadný kvítek je velká nevýhoda, vytvářejí si barevné palisty. Vánoční hvězda je *euforbie* a to červené jsou palisty – listy zbarvené, aby přilákaly. Vlastní květ je maličký, do žluta a není téměř vidět. U některých není vidět skoro vůbec, je naprosto nepatrný. Čili je evidentní, že barva slouží k přilákání. Podobně se vykládá, že druhů orchidejí je víc než všech druhů ostatních rostlin dohromady. Ta exploze nejružnějších forem a tvarů květů je tak obrovská. Jaký tohle má smysl? Vykládat to jen bojem o přežití nebo náhodou je nesmysl. Jde o něco jiného. Většinou se zde zdůrazňuje, třeba u zvířat či hmyzu, jakási atraktivita pro partnera. Proto jsou kohouti u bažantů a tak dál, u pávů a podobně, jsou jaksi vybavení a teď mají ty, že to roztáhnou, ty velikánské ocasní pera a tak dál, že to je jako způsob, jak být atraktivní pro samičku. No ale samozřejmě je to jedna věc být atraktivní, už jenom tohleto, ta sexuální atraktivita, která je *de facto* jedním z největších podvodů přírody, je něco jiného než boj o život. Jo.

To je naprosto evidentní. Mimochodem ty podvody přírody jsou strašně zajímavé, například u orchidejí, abych se k nim vrátil, tam prostě orchideje předstírají, že tady mají krásný květ, na kterém sedí nějaký brouk nebo nějaká moucha, a tím přilákávají druhou mouchu ne kvůli květu, ale kvůli té mouše. A ony tam přilezou, tak si cucnou a nabalí na sebe trochu ten pyl a zase to přenesou někam jinam, ale v podstatě je to podvod ze strany té kytky.

Čili je evidentní, že to zjednodušení vývoje nebo těch momentů, motivů, těch *vismatrix*, jak tomu říkal Masaryk, těch sil, které ženou, ženoucích nebo táhnoucích sil jenom na boj o život a kombinovaný s náhodnými mutacemi, je prostě padlé. Tak a teď už nechme přírodu stranou a přejdeme k těm dějinám. V dějinách je to o to složitější, že člověk může si vymýšlet a vtahovat do dějin nejenom věci, které tam nikdy nebyly. To příroda dokáže taky, samozřejmě základní problém vývoje je, jak se vyvinuly šutry v živé bytosti. Kde to začalo? Nemůžeme to vykládat všechno z vývoje, když nejdřív to bylo neživé. Jak se mohlo neživé vyvinout v živé, když tam vůbec není žádná možnost pro vývoj? Šutry se nevyvíjejí. Tak jak se mohly vyvinout v něco živého? To prostě musíme přijít na něco jiného ještě. Ten vývoj je jedna stránka a

pak tady ještě něco dalšího, co vůbec umožní, aby k nějakému vývoji došlo.

No a čili tohle taky, něco nového, to ta příroda zná. Ale že by si to nové vymyslel člověk vědomě, že by to plánoval, že by dělal projekty, to je cosi úplně nového. V té říši přírodní je naprostá většina všeho jakoby predeterminována, zejména na těch nižších úrovních, instinkty. To jest něčím, čemu nerozumíme a čemu říkáme instinkty, abychom to nějak nazvali. My nevíme, jak to funguje. My to můžeme zvnějšku popisovat, ale jak to fakticky funguje, netušíme. To je prostě neuvěřitelná věc, že se vylíhne vosička a že se setká s vosákem a po oplodnění okamžitě, když najde první housenku příslušnou, tak ji nabodne přesně, neochvějně, aniž by se zmýlila, nabodne ji do přesně určitého *ganglia*, takže ta housenka znehybní a nechcípne. A teď do toho naklade vajíčka. To je neuvěřitelné, my nevíme, jak to je. My nevíme dokonce ani jak to, že třeba se dědí v rodině, se dědí bradavice na stejném místě přibližně nebo něco takového, takové krávoivinky taky fungují na základě dědičnosti, ale prostě je to něco neuvěřitelného.

Ale kromě tohoto je tady čím dál víc, u čím dál vyšších zvířat se uplatňuje také učení. Je charakteristické, že třeba šelmy se lovit musí učit. Ty to neumějí původně. To jsem tady už taky několikrát vykládal, nevím jestli vám, že já jsem měl doma čtyři holky a chtěl jsem, aby když uvidí myš, aby nelezly po stole, tak jsem je učil na tu přírodu takřikajíc, tak jsem nosil doma všelijaké potvorstvo a měl jsem doma nejrůznější, například mladou lišku jsem měl doma. A to mně dodnes žena vyčítá, že k dětem, když řvaly, jsem nevstal, ale když bědovala lištička, tak že jsem ji třikrát za noc šel chlácholit.

Ale měli jsme doma také, v tom ústavu, kde jsem byl, tak tam dělali pokusy s parazity, zjišťovali, jaké parazity mají ptáci a zvířata a podobně, no a také mezi jiným tam myši, myšice křovinné a tyhlety myši, lasičky a podobně. No a tak vždycky objednali u hajných, že chtějí třeba pět hnízd malých lasiček. Tak hajnej správně ví, kde má lasičky, takže prostě šel, vykopal a dodal do ústavu. No a tak já jsem jednu tu malou lasičku si odnesl domů. Měli jsme ji doma týden. Už to, když jsem ji dostal od toho – já byl v dobrých vztazích s tím šéfem, který to měl na starosti v tom takzvaném zvěřetníku, jak jsme říkali – tak ten mi dal takovou plechovou jakousi krabici s tím průdušným hořeškem, s takovým sítím jakoby taky plechovým, a dal mi tam lasičku a tři myši bílé, samozřejmě laboratorní, ty byly po ruce. Pak jsem za tři dny měl přijít a dal mi další tři nebo čtyři vlastně už mi dal, takže týden to tam doma vydrželo. No a teď já nesu živou lasičku, tam byly tři živé malé bílé myši, a já to donesu domů bez úhony.

No a teď on mi říkal: „No ale ona neumí ještě zabíjet.“ No tak jsem říkal: „Dobře, dobře, já mám doma kocoura, takže předhodím bílou myšku kocourovi, ten ji zabije a já mu ji ukradnu, dám ji lasičce a mám po práci.“ Omyl, bylo to jinak, protože kocour byl blbej a zejména blbá byla ta myš. Myš nevěděla, co to je kocour, a vůbec neutíkala. A kocour když nevidí, že myš utíká, tak neví, co s ní má dělat. Navíc byla bílá, nebyl zvyklej. Prostě a dobře, najednou to jsou takové ty rozpaky, které má to zvíře, když to je jinak, než bývá zvykem. Čili já musel vždycky rozbít... a ty skutečně ta lasička snad čtrnáct dní by byla o hladu a pak už bez sebe hlady by snad se na tu myš vrhla. Prostě a dobře, lasička neumí lovit, protože oni ji vykopali dřív, než se to mohla naučit od své matky.

Jo, čili to je velmi zajímavé, že na některé věci to zvíře musí velmi obtížně přicházet, jenom pod tlakem strašných potíží, jo, že má děsivý hlad. A normálně se to musí naučit. Je spousta věcí, které se musejí zvířata, ty vyšší zvířata, naučit. Čili není to jenom instinkty, ale také učení. A teď důležité na té věci je, že u člověka to učení nabývá stále většího a většího procenta toho, co ten člověk umí dělat. Že toho, co dělá automaticky, je čím dál méně. Že dokonce ten jeho vliv na automatické funkce je takový, že například vy když chcete, tak můžete – teď vám řeknu a vy můžete okamžitě dýchat takhle: [zvuk dýchání]. To můžete dělat, ačkoliv vaše dýchání je automatické, a když omdlíte, tak pořád ještě umíte dýchat. Vy totiž můžete své dýchání ovlivnit. Naproti tomu těžko můžete ovlivnit nějakýma složitýma úvahama způsob svého trávení. Tam je to prostě něco jiného.

Ale některé funkce... a víte, že fakíři, údajně jogíni, dovedou například své dýchání omezit takovým způsobem, že dokonce když je ucpou do něčeho a vůbec tam není přístup vzduchu, tak oni přežijou já nevím jak dlouho a prakticky nedýchají. Dokonce srdce se jim zastaví; oni umějí zastavit srdce.

Takže je otázka, co všechno můžeme. Jistě, tamto je k ničemu, tamto je jenom takový cirkusácký kousek, vlastně využít se toho v praxi nedá. My Evropané jsme nakloněni tomu, když někdo něco takového, nějaké takové kousky udělá, hned se ptát, jak se to dá využít. To je známá historka *Marka Twaina*, jak tam mluví o tom svatém na sloupu, jak vlastně on tam vyleze a je svatý prostě proto, poněvadž se tam furt takhle klaní. On říkal: „No, to je takový na drak. Proč se klaní?“ Občas mu tam vytáhnou, nebo on si musí vytáhnout nějaký košíček, aby něco pojedl, aby se mohl dál klanět. A k čemu... No tak vymyslí si takové složité páky, které mu navleče nějak na to klanění tak, že to pohání šicí stroj.

To je nádherná metafora, jak přistupujeme my Evropané k takovýmhle věcem. Jestli se to dá použít... No, jak se dá použít, že si člověk zastaví srdce? K čemu to je? To je prostě absurdní. Jako k čemu to je dobré? Ale zajímavé je, že to umějí. A ti Indové prostě mají obzvlášť takovou zálibu si vymýšlet takovéhohle krávovinu, které jsou naprosto na drak, ale praktický smysl jim nějak uniká. Kdežto my zas podceníme všechno, co je ne...

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Třeba v případě těch *yogínů*, a víte, že toho je daleko víc, já to zestručnuji. Ty *yogíni* dovedou běhat rychle jako rychlík nebo rychleji než kůň a podobně. Oni, a přitom toho nepoužívají v Indii běžně, že by třeba obstarávali poštu. To prostě tak není. Tam všechno to je nějak jinak. Stejně jako se scházejí lidi a ty spiritistické kroužky a teď tam vyvolávají ducha. Kdyby to fungovalo, tak okamžitě tam jdu a vyvolám si *Sokrata* a požádám ho, aby mně diktoval do magnetofonu nějaké věci. Dovedete si představit ten trhák? Kdyby to fungovalo, to je celý ten problém, kdyby to fungovalo.

V každém případě snad se shodneme na tom, že to vědomí u člověka je strašně důležité. Zatímco u těch zvířat většinou jen doprovází ten život, tak tady člověk vlastně v tom vědomí žije. A jak k tomu došlo? Došlo k tomu v archaických dobách, kdy, a zase je to spekulace pochopitelně, jenomže filosof nemůže než furt spekulovat a teď čekat, až mu vědci řeknou, kde udělal blbost. S velkou láskou bych rád, kdyby mně vědci řekli, kde jsem udělal blbost, ale oni mi to neřeknou nikdy. Když já jim takovou blbost nějakou řeknu, kterou jich chci vyprovokovat, tak oni mi řeknou: „Takovouhle blbinu si může vymyslet jen filosof,“ a nebaví se se mnou. Jsou na to sotva volové, co se dá dělat. Musíme počkat, až budou chytřejší. To je vždycky osud filosofa, že prostě potřebují nějaké chytré lidi, kteří by vůbec rozuměli, o co jim jde. A když je nemají, tak to píšou a čekají, jestli za dvě stě let na to někdo přijde. Co zbývá jiného?

Novinka u člověka je, že člověk se stává čímśi jako náboženským tvorem. To jest, že si vymýšlí rituál. Zase, není to úplná novinka. Já mám bohaté zkušenosti se všelijakými zvířaty. Měl jsem doma i netopýra přes zimu, celou zimu jsem živil [nesrozumitelné], který správně má celou zimu spát, to byly velké problémy. A zejména jsem také měl doma celou sérii kocourů a ukázalo se, že tři z nich měli jakési náboženské sklony. To víte, že já neuznávám náboženství a zejména žádnou souvislost s křesťanstvím. Já mám podle mě křesťanství navazuje na židovství a židovství je ta nejtvrďší, ten nejtvrďší útok proti náboženskosti. To je má interpretace, samozřejmě chápu pak náboženství trochu v jiném smyslu, než bývá zvykem, ale má to jistý smysl a je potřeba vědět.

A teď, když mluvím o jakýchsi náboženských sklonech, přesně řečeno o sklonech k jakési *mágii*. Já jsem netušil, ale stalo se, že první kocour a pak se to opakovalo ještě dvakrát a nedělají to všichni, nevím, jestli kočky. My jsme měli kočku jenom jednou a ta to nedělala. Když někde v místnosti bylo něco, co připomínalo kruh, například hadice od vysavače nebo já jsem pak dělal pokusy s provázekem, s provázekem, který skoro nebylo vidět, s nití, s bílou nití, s černou nití, s takovou nití, aby nebylo na koberci skoro vidět a tak dále jsem dělal pokusy, ale už u dalších kocourů, u toho prvního ještě ne. Tak prostě se ukázalo, že tyhle ty nějak zvláštním způsobem nábožensky nadaní kocouři, jakmile tam někde takový kruh byl, tak šli, sedli si doprostřed toho kruhu, sedli takovým tím *egyptským* způsobem a čuměli do blba. To je schválně, poptejte se lidí, kteří mají kocoura, možná že je víc koček pohromadě, takže si vyhraju jinak. Ale když ten kocour je sám, tak třeba se chová takovýmto zvláštním způsobem. Můžete se zeptat u nás v rodině, to prostě my všichni víme, jak to bylo. To je neuvěřitelná záležitost. A já jsem skutečně dělal takové ty pokusy a ten kocour opravdu, ten si všimnul, že tam ta nit je, i když ta nit byla téměř k

nerozeznání od toho koberce. Žádný nápadný barevný kruh. Kocour byl jinde, já to udělal v jeho nepřítomnosti, aby neviděl, co dělám. A pak se otevřely dveře, on samozřejmě už u mě rudnul, že nemohl procházet sem tam, přišel, kouk, posadil se doprostřed.

A takových věcí je víc. Víte, že se mluví o slonech, že když mají umřít, tak že jdou na ty sloní hřbitovy a že ostatní tam čas od času se sejdou a teď tam troubí a takové věci. Jestli je to pravda, nebo není, to je jiná věc, tohle jsem viděl. Tohle prostě je bezpečné.

Teď druhá věc ještě, která k tomu patří, je těžko rozeznat rituál a hru. Možná na začátku je to totéž. Čili jsou doklady o tom, že některá zvířata si hrajou. A to bez člověka. Pes je blbec, pes si neumí hrát sám. Pes musí mít pána, který na něj kouká, a pak pes dělá blbečka, jak si hraje, jak chodí pro míček nebo pro nějaký kamínek, ale nikdy to nedělá sám. Ale jsou zvířata, který to dělají. Tak například vydry si dělají klouzačku a kloužou se. A prostě tam se sejdou a je tam pět vyder z různých míst, protože nemůžou žít na jednom místě. Oni se sejdou, mají takový mejdan a tam teď kloužou se, vždycky vylezou nahoru, jsou celí mokří, teď se sklouznou, to oni si udělají tak, že tam mají bahýnko, takže a jak každá je mokrá, tak ještě přidává tu vodu, ono to pěkně klouže. Oni šup tam a teď oni jsou celí nadšení a mlaskají tam, zase vylezou nahoru a další a jedna za druhou. To je popsáno, to je dokonce nafilmované. To není rituál asi, ale je to těžko rozeznat. Mohl by to být taky rituál.

Z toho vyplývá, že asi rozdíl mezi pouhou přírodností a mezi nepřirodností je nějak založen a asi garantován dlouho právě těmi rituály. A že původně třeba jazyk, že je původně zvukový rituál. Že to jsou jakési skřeky, které se nedělají proto, aby se něco ohlašovalo, protože to ještě není jazyk, ale je to něco takového významného. Literát *Vercors*, *Jean Bruller*, třeba na dvou místech v různých souvislostech, v jedné knížce a v jedné povídce líčí ten přechod od pouhé zvířecosti k jakémusi pololidství tím, že prostě opice se najednou seřadějí do kruhu a teď každá jako drží distanc, malou distanc od toho druhého, a všichni chodějí do kruhu a teď řvou a dupou. A pak se z toho nechají zase rozejít a běhají po stromech a pak zas občas takhle. A že to je vlastně jakejsi takovej prvotní náboženskej jakejsi tanec, že řvou, to je zpěv, dupou, to je tanec, a je to společenská záležitost, dělají to společně. Takhle to vylicí. Je to nádherný líčení. Nikdy není řečeno, že to někdy viděl, to ne, ale je to prostě pěkný vylicení.

Další věc je teda, doporučuji vaší pozornosti, *Les Animaux dénaturés* (*Nepřirozená zvířata*). To je taková takřka detektivka, která vlastně za svoje téma má, co to je vlastně člověk. Dokonce v rádiu, to ani nevím, ale vyšlo to kdysi v *Mladé frontě*, dokonce dvakrát, najdete to v knihovnách, vřele doporučuji vaší pozornosti o prázdninách.

Jiný hlas: [nesrozumitelné]

Hejdánek: Přesně tak, ano. Když jenom jako abych vás nalákal na to, tak ta detektivkovost je ta, že se prostě objevila nějaká taková vyspělá opice, malá, která se ukázalo, že vlastně je strašně chytřejší, mnohem chytřejší než všechny opice i primáty, než známe, a že je možno ji naučit takovým základním pracovním úkonům, třeba u stroje. No a tak se, to byla nějaká malá populace, tak ji strašlivě namnožili a prodávali to jako pracovní sílu, že, v pokročilé společnosti, kde vyřadilo to spoustu dělníků z práce a tak dál, prostě sociální pozadí, sociální bouře a tak dál. No a teď přišel někdo, kdo řekl: no prostě dyť to je člověk.

Člověk je *homo faber*, že jo, to je ten, když umí vyrábět, když umí pracovat. A to samé, nikoliv jako kráva, že musím vždycky furt tam říkat takový ty „hůů“, že jo, prostě můžu naučit to zvíře, no tak prostě je to *de facto* člověk. A teď problém byl, jak prokázat soudně, že jde o člověka, to jest, že všechna, všechny ochrany, všechny ochranné zákony se musejí stáhnout taky na toto zvíře. Poněvadž zákony v té pokročilé společnosti už byly veliké, nebylo možno vykořisťovat každého člověka, stejně jako už nebylo možné otrokářství, tak nebylo možné také vykořisťovat člověka a tak dál. A teď se vykořisťovalo jakési zvíře, který vlastně se nevědělo... No a teď tam udělal takovou obrovskou věc ten chlapík jeden, kterej jako naši ekologové, že jo, prostě víte, jaká je definice týrání v našem zákoně? Je, že to je donucovat zvíře, aby dělalo něco proti své přirozenosti. No a teď prostě všichni ekologové, oni to nemyslej vážně, oni prostě jenom si přečtou zákon a teď chtějí, aby se ten zákon dodržoval, jinak jim je všechno u... Takže prostě

jdou na Chuchli nebo někam, do Pardubic a teď dělají všechno, aby zabránili koňům, aby závodili, protože je to proti přirozenosti koní. Což je blbost, každé vidí, když koně běží a spadne jezdec, tak ten kůň potom s velkou radostí předběhne všechny ostatní, protože nemá jezdce a běží rychleji. Jo, ale vůbec mu na to... samozřejmě si to zkracuje, nejde přes překážku, jde kolem, že, a tak dál. Prostě je chytřej, není blbej, ale ho to baví, jo, to prostě on to nedělá proti přirozenosti. Proti přirozenosti je jenom, že musí skákat přes překážky, když se dají obejít. Jo, to je při... a toho všichni známe, to i člověk by viděl jako, že to je proti přirozenosti.

No, takže je tady jakýsi takovej muž, takovej ekolog jakoby, takovej muž ochranář zvířat, tak prostě chce prokázat, že to je člověk. Udělá to, že uměle oplodní mužským spermatem oplodní samičku tohoto polozvířete-poločlověka, nechá, stará se o to, až se to malé narodí, pak to malé nechá pokřtít, tak že to zabalí tak, že skoro není nic vidět a teď ještě řekne, že maminka je nějaká odněkud přistěhovalá a že je momentálně nemocná, takže jde ke knězi, a to je francouzská katolická záležitost, jde ke knězi a kněz se o to moc nestará a tedy najde, jaksi pokropí a co se ještě všechno musí udělat v tom, no a napíše křestní list. Načež ten pak přijde domů a to dítě zabije a zavolá lékaře, aby konstatoval smrt a předloží mu křestní list. Takže lékař zjistí, že to nedýchá, napíše úmrtní list, když má křestní list, že jo. No a on teď s tím jde a obžaluje sám sebe, že zavraždil člověka. A teď soud má rozhodnout, jestli je to člověk, nebo není člověk. Když má křestní list, má úmrtní list, lékař se na to podíval, že... Takže všechno tohle, a teď on chce být odsouzenej, poněvadž ve chvíli, kdy on bude odsouzenej za vraždu, bude to precedens pro všechny další, že to je člověk a že tedy není dovoleno s nimi zacházet jako se zvířaty. Toto je ta zápleтка, která vlastně stojí na tom, a to tam je ta potom, co to je teda vlastně být člověkem. A tam se právě pak v těch úvahách, který jsou vysloveně filosofický a teologický, tak se uvažuje, co to vlastně je, čím můžeme rozlišit člověka od takhle vysokého zvířete, který vlastně je jakoby skoro člověk. Čím se to liší? A tam tato věc se potom opakuje znova. Vy jste chtěl něco říct.

Jiný hlas: [nesrozumitelné] syn měl být vlastně...

Hejdánek: Ano, asi to byl teda syn, ano, ano, bylo to asi o synu, ano, ano. Jo, že prostě sám sebe obžaloval potom, že jako otec tohle dítě, tak ošklivý nebo já nevím, to tam není tak... ale že do toho chtěl, a zejména chtěl být, usiloval o to, aby byl odsouzen, poněvadž to jediné mohlo zachránit všechnu tu populaci těch lidi-opiček. No, ale zase jsme vlastně skončili u té přírody. V těch dějinách je to, jo, to už je konec, no. V těch dějinách je to tak, že skutečně člověk může, tady jste viděli, jaké ohromné význam má, když někdo něco takového dělá s tím cílem, s tou perspektivou, že chce být sám odsouzen, aby zachránil, jo, tohleto, to je speciálně a výhradně lidské způsob uvažování, daleko do budoucnosti, program. No a to je to, co mě teda na tom nadchlo.

Tady je třeba *Einleitung*, pak je *erster Teil, Der Eintritt in die Geschichte – geschichtliche Gegenwart*, čili nejde o jakoukoli přítomnost, nýbrž dějinnou přítomnost. To znamená rozlehlou, širokou. A první oddíl, kterej je *de facto* po tom úvodu druhý, je *Nietzsches geschichtliche Philosophie oder die Erzählung dessen, was kommen wird* – Nietzschova filosofie dějin neboli vypravování o tom, co nastane.

Tohle k dějinám patří. Nejsou dějiny tam, kde není rozvrhována budoucnost. Když někdo začne vykládat o – já teď nechci se svést s těma lidma, který odepsali Klause, ale když někdo nám začne říkat, že určité společenské, lidské záležitosti vyřeší ruka trhu a mluví o tom, žádné sociální inženýrství, to už jsme tady jednou měli, tak je to vlastně ideologie pádu člověka, vypadnutí člověka z dějin. Protože dějiny jsou možné jenom díky dějinným subjektům, to jest subjektům, lidem, kteří žijí a také myslí dějinně. A myslet dějinně znamená rozvrhovat různé věci do budoucnosti, ne jenom se pokoušet porozumět minulosti, ale rozvrhovat do budoucnosti. Bez toho se vlastně omezujeme na přítomnost a přestáváme být lidmi.

Samozřejmě lidmi v tom smyslu, jak tomu rozumíme, že kdo nežije dějinně, není pořádně člověk.

Tak takovýhle věci tady jsou a je jich víc. Já jsem bohužel, než jsem se k tomu dostal, tak jsem vlastně vykecal spoustu času nebo prokecal spoustu času a nemohu leč vám doporučit, je tady mnoho zajímavého. Já teda se vším taky nesouhlasím, ale třeba když tady má další ten v druhém dílu *Elemente einer Philosophie der Geschichte* a první zase oddíl je *Geschichte als Wechselspiel von Wahrheit und Trug*

– dějiny jako jakási hra, rozehraná partie mezi pravdou a podvodem. *Wahrheit und Trug*. To je strašně důležitá věc, poněvadž podvod v přírodě se tak nepočítá, to tam jako patří k věci. Příroda běžně pracuje s podvody, ať už tak, že brouk předstírá, že je jedovatý třeba oranžovejma skvrnama, ropuchy vypadají odpudivě, ačkoliv jsou dobře jedlí a tak dál. Anebo když něco vypadá jako větvička nebo jako lístek nebo jako kůra, to je furt podvod na podvod. V té přírodě *mimikry* je jenom a jenom podvod, kterej vždycky je k něčemu, buď k odstrašení, nebo naopak uniknutí z perspektivy pozornosti a tak dál. Ale v dějinách najednou to začne mít jinej význam. V dějinách podvod je něco jiného než v přírodě. Teď je zajímavé, co to znamená, když člověk v těch dějinách, žijící v dějinách, odmítne rozhodovat, jestli je něco pravda nebo podvod. Když řekne, že je to fuk, že mu jde jenom o to prožít všechno. To všechno, to je strašně důležitý. Já doporučuju vaši pozornost tuhle knížku. Ještě jednou a taky teď ji budu číst samozřejmě a podívám se, co tam všechno je. Ale úplně mě to strhlo, jen jsem do toho nahlédl. Na shledanou.

Jiný hlas: Co ty [nesrozumitelné]? Počkej, já jsem si prohlídnul všechno u koho to svlík, to už dneska bude, nebo ještě bude? Dneska budeme?

Hejdánek: To už dneska bude, jo? Dneska budeme?

Jiný hlas: Já jsem pro, jen to nejsou oni.

Hejdánek: Já ještě tady kecám a kecám a kecám a oni nemůžou odejít, chudáci.

Jiný hlas: No tak tamto ještě máme času. Tak tady už můžeme sedět a mezi tím odejdou.

Hejdánek: A jsou tam venku nějakí? Nejsou, nevypadá to. Chtěli byste se dodatečně zapsat do toho kroužku heidelbergského? Ne, my jsme skončili. My jsme skončili. Já vám přeju pěkný prázdniny. Dneska je to naposled. Nemusím snad opakovat, že zkoušet se nebude z toho, co jsme tady probírali, že to všechno je jenom jakási inspirace pro vás, abyste vždycky v každém problému, ale nejenom problému, abyste u každé věci, se kterou se setkáte, hned viděli tu problematičnost. A ten problém, abyste hned začali nějak rozvíjet a prohlubovat a pokoušet se řešit, abyste viděli zas další problém. To je smysl takovýho semináře nebo takové přednášky. Všechno ostatní se musíte naštudovat, se musíte naučit z knížek, poněvadž je strašná otrava vykládat to, co je v knížkách. Natožpak ještě stručné dějiny filosofie, to je prostě příšerná záležitost, hovadskost první třídy. Od toho jsou knížky. Doufám, že vaši následovníci budou mít v dohledné době něco lepšího, poněvadž snad se podaří, jsme si získali už napůl kohosi, kdo přeloží Von Astera. To je hezká knížka z dějin filosofie, na rozdíl od Störiga, kterej je přibližlej. Takže snad v budoucnosti to bude trochu lepší.

Ale stejně nejlepší je číst autory. Když si přečtete něco o Platónovi, tak pak je dobrý několik dialogů si přečíst. Když si přečtete něco o Tomáši Akvinském, dobré je si přečíst něco, co říká sám. Prostě je potřeba se setkávat přímo s autory, ne jenom přes nějaký cancání o autorech. To cancání nikdy nevíte, jak si vybrat dobře, a nikdy nebudete mít dost času, abyste se třeba rok zabývali cancáním o i třeba velmi dobrým cancáním o Tomáši Akvinském. Daleko lépe je si s ním setkat v jeho nějakým dílku. Nemusíte se zrovna trefit, ale máte osobní setkání. Jako v lidském životě, když se s někým setkáte, to je něco jiného, než když vám o něm někdo něco vypráví. Můžete se mejlit, může vám bejt nesympatickej a zvyknete si až po roce na něj, nebo naopak je vám sympatickej, pak zjistíte, že to je podvodník, poněvadž právě sympatičtí lidé nejspíš jsou připraveni dělat podvodníky. Když někdo jako podvodník vypadá, tak nemůže podvádět. Když někdo vypadá jako konský handlíř, tak prostě nemá šanci. Musí vypadat jako noblesní muž, kterej – to jsou ty nejlepší podvodníci. Čili první zdání klame a v knížkách taky. Ale je dobré se setkávat. Nenechat to jenom na tom, co vám někdo řekne, co on si myslí o nějakým. Proč si to nemáte myslet sami? To je ideál.

A totéž je v teologii. Víte, to je jako místo kázání na hoře – tam bohužel toho je málo v tom Novém zákoně – ale místo kázání na hoře číst jenom nějaký ty Jesus-buchy. To je dost pochybná záležitost. Ty Jesus-buchy jsou dobrý, když už máte svou vlastní zkušenost. A ty Jesus-buchy jsou dobrý, abyste přezkoumali ty Jesus-buchy a pak pomocí těch nejlepších Jesus-buchů znova jít a vytvořit, jako připravit se pro další zkušenost. Poněvadž původně při prvním přečtení nikdy nepostřehnete přesně všechno, co tam je, že tak vám ty sekundární knihy k tomu pomůžou. Ale nikdy nedejte na sekundární literaturu jako

na to hlavní. Nikdy ne. A to je právě problém u teologů, že oni hlavně čtou teologii, místo aby četli *Bibli*. Ono samotné číst jenom *Bibli* znamená být ve velkém nebezpečí takového *Schwärmerei*. Proto je ta filosofie tak důležitá, tam se můžete setkávat s tím, co ti autoři napsali sami. Ježíš nic nenapsal. Podobně jako Sókratés nic nenapsal. Tam musíme číst spíš Platóna, ale stejně se musíme snažit z Platóna vyčíst, jaký asi ten Sókratés byl, co to bylo zač. Nejde jenom o to přečíst Platóna jako Platóna, ale přes Platóna se pokusit porozumět, kdo to byl. Stejně tak se přes *Evangelia* musíte pokusit porozumět, co to je vlastně za dějinnou věc, že přišel Ježíš a říkal něco, co neříkali všichni. Jakmile zjistíte, že to říkali ostatní, tak to není to nejdůležitější. Já už musím končit, poněvadž tohle už je skutečně účastník příštího semináře.